

การศึกษาปัญหาและกลวิธีการแปลภาษาจากเอกสารประวัติศาสตร์ภาษาจีน เป็นภาษาไทย

กนกพร นุ่มทอง

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Email: kanokporn.n@ku.th

รับบทความ 31 สิงหาคม 2563 แก้ไขบทความ 9 มีนาคม 2564 ตอรับ 12 มีนาคม 2564

ออนไลน์ 1 กรกฎาคม 2564

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและกลวิธีการแปลภาษาจากเอกสารประวัติศาสตร์ภาษาจีนเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาโดยศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการแปลบันทึกเกี่ยวกับอาณาจักรล้านนาในเอกสารโบราณจีนที่คัดสรรจากหนังสือ 25 รายการ 169 ข้อความ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งปัญหาและเสนอกลวิธีการแก้ไขเป็น 7 ประเด็นคือ 1) ปัญหาด้านการทับศัพท์หรือการถ่ายทอดเสียง 2) ปัญหาด้านการค้นเทียบวันเวลาที่เกิดเหตุการณ์ 3) ปัญหาด้านการค้นคว้าสถานที่ที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ 4) ปัญหาเรื่องชื่อหน่วยงาน ชื่อตำแหน่งขุนนางและชื่อเขตการปกครอง 5) ปัญหาความถูกต้องของเอกสารต้นฉบับ 6) ปัญหาการตีความตัวบท 7) ปัญหาเรื่องความหมายกักตุนในภาษา ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางในการแปลเอกสารประวัติศาสตร์จากภาษาจีนเป็นภาษาไทย โดย 1) ควรจัดทำคำอธิบาย โดยจะอยู่ในรูปของเชิงอรรถหรือคำอธิบายท้ายบทแปลก็ได้ 2) เน้นความถูกต้องมากกว่าศิลปกรรมทางภาษา 3) ต้องมีระบบในการแปลที่ชัดเจน ทั้งในเรื่องการถ่ายทอดเสียงและการใช้คำ 4) ต้องสอบทานต้นฉบับให้สมบูรณ์สูงสุด 5) ต้องมีคู่มือที่เกี่ยวข้อง 6) ต้องสืบค้นเอกสารประวัติศาสตร์และเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพื่อช่วยสอบทานและจัดทำเป็นเชิงอรรถหรือคำอธิบายต่อไป

คำสำคัญ การแปลเอกสารประวัติศาสตร์ ปัญหาในการแปล กลวิธีการแปล การแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย

A Study of Language Problems and Techniques of Translating Historical Documents from Chinese to Thai

Kanokporn Numtong

Faculty of Humanities, Kasetsart University

Email: kanokporn.n@ku.th

Received 31 August 2020; revised 9 March 2021; accepted 12 March 2021;
online 1 July 2021

Abstract

This research aims to study language problems and techniques of translating historical documents from Chinese to Thai. The research methodology employed examined the problems that arose through the process of translating records about the Lanna Kingdom selected from 25 books containing 169 texts from ancient Chinese documents. The research results are presented by dividing the translation problems and proposing solution techniques into seven issues: 1) The problems with transliteration or transcription, 2) The issues of finding and comparing the date and time of an event, 3) The difficulty with researching places that appear in historical documents, 4) The difficulties with organization names, nobility titles, and area names, 5) The issue of determining the authenticity of the original documents, 6) The problem of text interpretation, 7) The question concerning the meaning of language hoarding. These issues prompted the guidelines for translating historical documents from Chinese to Thai; thus the translator should: 1) make a description in the form of footnotes or explanations at the end of the translation, 2) emphasize accuracy rather than language art, 3) use a precise translation system, in both the transcription and word usage, 4) review the original documents so they are as complete as possible, 5) possess the relevant manuals, 6) search for historical documents and other relevant documents in order to review the accuracy and create footnotes or explanations.

Keywords: history manuscript translation, translation problems, translation techniques, Chinese-Thai language translation

1. บทนำ

ศาสตร์แห่งการแปลหมายถึงการศึกษาวิจัยในด้านการแปล ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนเป็นอย่างมาก โดยผู้แปลต้องอาศัยความรู้จากศาสตร์ที่เกี่ยวข้องนอกเหนือจากความสามารถทางภาษาและความสามารถในการถ่ายทอดจากต้นฉบับเป็นภาษาฉบับแปล ปัจจุบันมีแง่มุมเกี่ยวกับการวิจัยการแปลอยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาทฤษฎีการแปล การศึกษาเทียบเคียงคำคู่ภาษาในการแปล การศึกษาเกี่ยวกับตัวบทในการแปล การศึกษากระบวนการแปล การศึกษาการวิจารณ์งานแปล หรือการศึกษาการแปลเชิงประยุกต์ ฯลฯ ซึ่งในการศึกษาการแปลแต่ละประเภทยังสามารถแยกย่อยตามเนื้อหาที่แปล เช่น อาจแยกเป็นการแปลด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การแปลด้านการแพทย์ การแปลด้านสังคมศาสตร์ การแปลด้านมนุษยศาสตร์ ฯลฯ สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการแปลเพื่อเสนอกลวิธีและแนวทางการแปลงานทางด้านประวัติศาสตร์ โดยศึกษาเฉพาะการแปลเอกสารประวัติศาสตร์โบราณของจีนเป็นภาษาไทย ซึ่งเอกสารประเภทนี้มีความสำคัญต่อประเทศชาติแต่มีงานแปลด้านนี้อยู่น้อยชิ้น และยังไม่มีผู้ศึกษาวิจัยกลวิธีและแนวทางในการแปลงานด้านนี้มาก่อน

เอกสารที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการแปลและนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นบันทึกเกี่ยวกับอาณาจักรล้านนาในเอกสารโบราณจีน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แปลและศึกษาวิจัยสภาพปัญหาในการแปลอย่างเป็นระบบโดยมุ่งหมายจะพัฒนาให้เกิดแนวทางการแปลเอกสารประวัติศาสตร์ของจีนเป็นภาษาไทย

สาเหตุที่เลือกใช้บันทึกเกี่ยวกับอาณาจักรล้านนาเป็นกรณีศึกษานั้น เพราะอาณาจักรล้านนามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับจีนมาตั้งแต่โบราณ ในหนังสือพงศาวดารฉบับหลวงและเอกสารโบราณต่าง ๆ ของจีนจึงมีบันทึกเกี่ยวกับล้านนากระจัดกระจายอยู่เป็นจำนวนมาก โดยคนจีนรู้จักล้านนาในนาม “ปาไปสี่ฟู-ปาไปต้าเตี้ยน” (八百媳妇、八百大甸) โดย “ปาไปสี่ฟู” แปลว่า “สนมแปดร้อย” เป็นชื่อที่จีนใช้เรียกล้านนาและ “ปาไปต้าเตี้ยน” หมายถึงเฉพาะบริเวณเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2539 คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารภาษาจีน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ได้เคยพิมพ์หนังสือชื่อ “ปาไปสี่ฟู-ปาไปต้าเตี้ยน เชียงใหม่ในเอกสารประวัติศาสตร์จีนโบราณ” เผยแพร่ในโอกาสสถาปนาเชียงใหม่ครบ 700 ปี โดยภาคที่ 1 “เชียงใหม่ในเอกสารประวัติศาสตร์จีนโบราณ” เป็นบทวิเคราะห์ที่เขียนโดยวินัย พงศ์ศรีเพียร นักวิชาการประวัติศาสตร์ ภาคที่ 2 “หยวนสี่และหมิงสี่อู่” เป็นบทแปลเอกสารโบราณจีนที่เกี่ยวกับล้านนา โดยเอกสารนั้นแปลจาก “หยวนสี่” “หมิงสี่อู่” และมีเอกสารโบราณอีกชิ้นที่ได้แปลไว้แต่ไม่มีชื่อเป็นชื่อหัวข้อของ “ภาคที่ 2” อยู่เล่มหนึ่งคือ

“เจาปู่จ่งลู่” รวมแปลส่วนที่เกี่ยวข้องกับล้านนาจากเอกสารโบราณของจีน 3 รายการ หนังสือดังกล่าวมีคุณค่ายิ่งต่อการศึกษาวงศ์วิทยาความสัมพันธ์จีน-ไทยเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ดี เอกสารโบราณของจีนที่กล่าวถึงล้านนามีจำนวนมากกว่านั้น หวงฉงเหยียน (黄重言) และอวี๋ต้งปิง (余定邦) ได้คัดสรรรวบรวมเอกสารโบราณเกี่ยวกับล้านนาไว้ในบทที่ 4 และบทที่ 6 ของหนังสือ “รวมข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทยในเอกสารโบราณจีน” (《中国古籍中有关泰国资料汇编》) ของสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยปักกิ่ง โดยได้คัดสรรข้อความต่าง ๆ จากเอกสารโบราณต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับล้านนามาถึง 25 รายการ เป็นเอกสารหลักฐานที่มีคุณค่าต่อวงวิชาการเป็นอย่างยิ่ง และเอกสารเหล่านี้ยังไม่มีผู้แปลเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยได้ต้นฉบับหนังสือดังกล่าวจากศาสตราจารย์เกียรติคุณสรวิศ อ่องสกุล ผ่านทางผู้ช่วยศาสตราจารย์ถาวร ลิกขโกศล ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการแปลส่วนที่เกี่ยวข้องกับล้านนาเป็นภาษาไทยไว้ให้ครบถ้วน โดยหวังว่าหากนำไปประกอบกับข้อมูลประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในประเทศไทยและต่างประเทศ ก็ย่อมเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวงศ์วิทยาความสัมพันธ์ล้านนา-จีน ในขณะเดียวกันผู้วิจัยก็ได้วิจัยศึกษาแนวทางการแปลเอกสารประวัติศาสตร์จากภาษาจีนเป็นภาษาไทยไปพร้อมกัน โดยหวังว่าจะสามารถเสนอแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการแปลเอกสารประวัติศาสตร์อื่น ๆ จากภาษาจีนเป็นภาษาไทยต่อไป ทั้งนี้ นอกจากเรื่องของล้านนา จีนยังมีเอกสารประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยและประเทศอื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกจำนวนมหาศาลทั้งเอกสารโบราณและเอกสารปัจจุบัน หากในอนาคตมีการแปลเอกสารประวัติศาสตร์เหล่านี้เป็นภาษาไทย ก็จักเป็นประโยชน์ทั้งในด้านศาสตร์การแปลและด้านการศึกษาวงศ์วิทยาความสัมพันธ์จีน-ไทยและความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับประเทศอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นการขยายแหล่งค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ซึ่งเข้าถึงยากให้กว้างขึ้น ดังที่คำนำของหนังสือ “ไปไปสี่ฟู-ไปไปต้าเตี้ยน เซียงใหม่ในเอกสารประวัติศาสตร์จีนโบราณ” ได้กล่าวไว้ว่า ประเพณีการบันทึกประวัติศาสตร์ของจีนทำให้เอกสารประวัติศาสตร์ที่เป็นทางการมีคุณค่าเป็นอย่างยิ่งเพราะส่วนใหญ่ถือว่าเป็นเอกสารร่วมสมัยและมีความแม่นยำในเรื่องศักราชวันเดือนปีสูง ในความเป็นจริงแล้ว นักวิชาการไทยยังใช้ประโยชน์จากเอกสารประวัติศาสตร์จีนน้อยมาก ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดด้านภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่าเอกสารประวัติศาสตร์จีนเขียนด้วยอักษรและภาษาจีนโบราณ (คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารภาษาจีน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2539, คำนำ)

2. แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเพื่อสร้างกลวิธีและแนวทางการแปลเอกสารประวัติศาสตร์ภาษาจีนเป็นภาษาไทย จึงจำเป็นต้องกล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีการแปลไว้ด้วย มีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่า “การแปล” หรือ “translate” ไว้จำนวนมาก ผู้วิจัยขอเอ่ยถึงเฉพาะคำจำกัดความที่มักได้รับการยกมาอ้างอิงบ่อยในวงวิชาการสากล ดังนี้

“Translation is an operation performed on languages: a process of substituting a text in one language for a text in another.” (Catford, 1965, p. 1)

“Translating consists in reproducing in the receptor language the closest natural equivalent of the source-language message, first in terms of meaning and secondly in terms of style.” (Nida & Taber, 1982, p. 12)

“What is translation? Often, though not by any means always, it is rendering the meaning of a text into another language in the way that the author intended the text.” (Newmark, 1988, p. 5)

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า “การแปล” เน้นที่การถ่ายทอดความหมายของเนื้อหาเป็นหลัก แล้วจึงตามด้วยการรักษารูปแบบและลีลาการประพันธ์ แนวคิดนี้ถือเป็นแนวคิดพื้นฐานที่ชี้นำกระบวนการแปลโดยทั่วไป

สำหรับงานแปลเอกสารประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะเอกสารชั้นต้นนั้น มีอยู่เป็นจำนวนน้อยมาก และมีผู้อธิบายเกี่ยวกับวิธีการแปลเอกสารประวัติศาสตร์อยู่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของงานแปลเอกสารประวัติศาสตร์ภาษาจีนเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการแปลเอกสารทางประวัติศาสตร์และสามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวคิดชี้นำการทำงานของผู้วิจัยได้คือบทความเรื่อง “การแปลเอกสารประวัติศาสตร์ภาษาฝรั่งเศส สมัยคริสต์ศตวรรษที่ 17 เกี่ยวกับสยาม: วิธีการและข้อสังเกตเบื้องต้น” โดยปรีดี พิศกภูมิวิถิ (2554) บทความดังกล่าวได้กล่าวถึงความสำคัญของการแปลเอกสารประวัติศาสตร์ว่าอาจมีส่วนช่วยให้เข้าใจประวัติศาสตร์ได้มากขึ้น และการแปลเอกสารประวัติศาสตร์นั้น นอกจากจะต้องพึ่งพาความสามารถด้านภาษาแล้ว ยังต้องมีความเข้าใจในประวัติศาสตร์และวิธีการทางประวัติศาสตร์ด้วย บทความดังกล่าวเสนอปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลคือ การศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ให้ถูกต้อง ข้อสังเกตในการใช้คำ การเทียบเคียงคำ การถ่ายทอดศัพท์เฉพาะ และรูปประโยคในภาษาที่มีความเฉพาะเจาะจงอันเป็นลักษณะเฉพาะของเอกสารนั้น ๆ และข้อสังเกตเกี่ยวกับกระบวนการทั้งก่อน ระหว่างและหลังแปล โดยมีการยกประเด็นคลังคำศัพท์ การแปลวัน เดือน ปี ซึ่งอาจต้องมีการใช้เชิงอรรถเพื่อขยายความ อาจวิเคราะห์เอกสารและ

เรียบเรียงประเด็นต่าง ๆ ที่พบเพิ่มเติม ทั้งนี้การแปลเอกสารประวัติศาสตร์ต้องเคารพต้นฉบับอย่างเคร่งครัดเพราะจะเป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มเติมองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ได้อีก

วิธีการดังกล่าวสามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนากลวิธีและเสนอแนวทางการแปลประวัติศาสตร์ภาษาจีนเป็นภาษาไทยได้ โดยเฉพาะในเรื่องการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ให้ถูกต้อง การแปลวัน เดือน ปี การทำเชิงอรรถ การอธิบายเพิ่มเติมแยกให้ชัดเจนจากตัวบท

3. วัตถุประสงค์งานวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาปัญหาเชิงประจักษ์ (empirical research) ผ่านการอ่านตัวบทและแปลเอกสารประวัติศาสตร์จากภาษาจีนเป็นภาษาไทย

3.2 เพื่อพัฒนากลวิธีและเสนอแนวทางในการแปลเอกสารประวัติศาสตร์จากภาษาจีนเป็นภาษาไทย

4. ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงประจักษ์ (empirical research) ผ่านการอ่านและแปลตัวบทเอกสารโบราณภาษาจีนเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับล้านนา ทั้งนี้ หวงฉงเหยียน (黄重言) และอู๋ตั้งปัง (余定邦) ได้คัดสรรรวบรวมไว้ในบทที่ 4 และบทที่ 6 ของหนังสือ “รวมข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทยในเอกสารโบราณจีน” (《中国古籍中有关泰国资料汇编》) ของสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยปักกิ่ง ผู้วิจัยสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1

ตารางสรุปข้อมูลเกี่ยวกับล้านนาในหนังสือ “รวมข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทยในเอกสารโบราณจีน”

ลำดับ	ชื่อหนังสือภาษาจีน	ชื่อหนังสือแปลภาษาไทย	จำนวนข้อความ
1	《蛮书》	พงศาวดารหมาน	1
2	《元史》	พงศาวดารราชวงศ์หยวน	32
3	《新元史》	พงศาวดารราชวงศ์หยวนฉบับใหม่	1
4	《招捕总录》	เจापู้จ่งลู่ ¹	1
5	《明史》	พงศาวดารราชวงศ์หมิง	8
6	《明实录》	หมิงสื่อลู่	82
7	《国权》	กั๋วเซวี่	3
8	《明会典》	หมิงฮุ่ยเตียน	4
9	《大明一统志》	ต้าหมิงอิถ่งจื่อ	1
10	《云南志（正德）》	อวิ้นหนานจื่อ (เจิ้งเต๋อ)	1
11	《云南通志（万历）》	อวิ้นหนานทงจื่อ (วันลี่)	1
12	《滇志》	เตียนจื่อ	1
13	《殊域周咨录》	ซูอิ้วโจวจื่อลู่	4
14	《咸宾录》	เสียนปินลู่	1
15	《四夷馆考》	ซื่ออิ้วกั๋ววันเซ่า	1
16	《增定馆则》	เจิงตั้งกั๋ววันเจ้อ	4
17	《寰宇通志》	หวานอิ้วทงจื่อ	2
18	《全边略记》	ฉวนเปียนเลวี่จื่อ	2
19	《蛮司合志》	หมานซือเหอจื่อ	1
20	《驭交记》	อิ้วเจียวจื่อ	2
21	《越峽书》	เยว่เฉียวซู	4
22	《读史方輿纪要》	ตูสื่อฟิงอิ้วจื่อเย่า	1
23	《滇考》	เตียนเซ่า	3
24	《滇系》	เตียนซี	5
25	《荒徼通考》	ฮวงเจียวทงเซ่า	1

¹ “ปาไปสืฟู-ปาไปต้าเตียน เชียงใหม่ในเอกสารประวัติศาสตร์จีนโบราณ” ใช้ว่า “เจापู้จ่งลู่” ส่วนผู้วิจัยถอดเสียงโดยค้นวรรณยุกต์ตามเกณฑ์การถอดเสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักษรวิธีไทยของสำนักนายกรัฐมนตรี จึงใช้ว่า “เจापู้จ่งลู่”

ทั้งนี้ 4 รายการแรกอยู่ในบทที่ 4 ของหนังสือดังกล่าว รายการที่ 5-25 อยู่ในบทที่ 6 ของหนังสือดังกล่าว รวมทั้งสิ้นมาจากหนังสือ 25 รายการ 167 ข้อความ

เนื่องจากในพงศาวดารราชวงศ์หมิงยังมีข้อความที่หนังสือดังกล่าวไม่ได้คัดสรรมา แต่เกี่ยวข้องกับล้านนา ผู้วิจัยค้นคว้าและพบข้อความดังกล่าวจึงนำมาเพิ่มไว้อีก 2 ข้อความ รวมแปลไว้ 169 ข้อความ เพื่อให้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ข้อความเหล่านี้สั้นยาวไม่เท่ากัน ข้อความที่สั้นที่สุดมีเพียง 11 อักขรจีน ข้อความที่ยาวที่สุดยาวถึง 1,253 อักขรจีน ทั้งนี้ไม่นับเครื่องหมายวรรคตอน

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

5.1 ทราบปัญหาในการแปลเอกสารประวัติศาสตร์จากภาษาจีนเป็นภาษาไทย

5.2 ได้กลวิธีและแนวทางในการแปลเอกสารประวัติศาสตร์จากภาษาจีนเป็นภาษาไทย

5.3 สามารถนำกลวิธีและแนวทางการแปลไปประยุกต์ใช้กับการแปลเอกสารประเภทใกล้เคียงกันจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยและการแปลเอกสารประวัติศาสตร์จากภาษาอื่นเป็นภาษาไทย

6. วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการอ่านด้วยบทและแปลเอกสารต้นฉบับตามขอบเขตการศึกษา ศึกษาวิเคราะห์ข้อจำกัด และข้อควรระวังต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการแปลอันจะส่งผลกระทบต่อความถูกต้องของต้นฉบับและความเข้าใจของผู้อ่าน หลังจากนั้นนำมาจัดระบบแยกประเด็นปัญหาออกเป็นหมวดหมู่ พัฒนากลวิธีแก้ไขและเสนอแนวทางการแปลเอกสารประวัติศาสตร์ภาษาจีนเป็นภาษาไทยที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในวงการแปลต่อไป

7. ผลการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการแปลหลักฐานล้านนาในเอกสารจีนทั้ง 25 รายการ 169 ข้อความ ผู้วิจัยได้พบสภาพปัญหาในการแปลและได้พัฒนากลวิธีในการแก้ไขในการแปลเอกสารทางประวัติศาสตร์จากภาษาจีนเป็นภาษาไทย โดยแยกเป็นประเด็นต่อไปนี้

7.1 ปัญหาด้านการทับศัพท์หรือการถ่ายทอดเสียง

การถอดเสียงภาษาจีนเป็นภาษาไทยเป็นประเด็นพื้นฐานที่ต้องกำหนดให้แน่ชัดจะถอดเสียงเองตามชอบมิได้ เพราะอาจเกิดความลึกลับในชิ้นงาน งานประวัติศาสตร์ควรเป็น

งานที่มีมาตรฐานชัดเจน ปัจจุบันประเทศไทยมีเกณฑ์ถ่ายถอดเสียงภาษาจีนเป็นภาษาไทยของทางราชการอยู่ 2 เกณฑ์ คือ “เกณฑ์การถ่ายถอดเสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักษรวิธีไทย” โดยคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารภาษาจีน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี พิมพ์ในปี พ.ศ. 2543 และ “หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาจีนและภาษาอื่นดี” ของราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งสำนักนายกรัฐมนตรีได้ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2548 และต่อมายกเลิกประกาศใช้ฉบับใหม่ในปี พ.ศ. 2549 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในปี พ.ศ. 2550

ผู้วิจัยเห็นว่าการแปลถอดเสียงชื่อเฉพาะต่าง ๆ ในเอกสารประวัติศาสตร์จีน ควรยึดหลักดังนี้

7.1.1 คำที่แพร่หลายในภาษาไทยใช้ตามความนิยมเดิมสอดคล้องกับเกณฑ์ที่ทั้งสองระบุไว้ เช่น ยูนนาน เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้อ่าน

7.1.2 เลือกใช้เกณฑ์ใดก็ได้ในสองเกณฑ์ข้างต้น เพราะเป็นเกณฑ์ที่กำหนดโดยทางราชการ แต่เมื่อเลือกใช้เกณฑ์ใด ต้องใช้ตามนั้นโดยเคร่งครัด จะสลับไปมาระหว่างเกณฑ์มิได้ ในกรณีของผู้วิจัย ได้เลือกใช้ “เกณฑ์การถ่ายถอดเสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักษรวิธีไทย” ในการแปลบันทึกเกี่ยวกับอาณาจักรล้านนาในประวัติศาสตร์จีน ด้วยเหตุผลว่าท้ายเกณฑ์ มีการจัดทำตาราง “หน่วยพยางค์ภาษาจีนแมนดาริน สกกดด้วยอักษรวิธีไทย” แยกทุกเสียง ไล่ตามวรรณยุกต์ต่าง ๆ จึงเป็นการง่ายในการค้นคว้าและไม่เป็นปัญหาในการผันเสียงวรรณยุกต์

7.1.3 สามารถใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในเกณฑ์ได้ตามสมควร ตัวอย่างเช่น ในกรณีการแปลบันทึกเกี่ยวกับอาณาจักรล้านนาในประวัติศาสตร์จีน ผู้วิจัยคำนึงถึงผู้อ่านงานประวัติศาสตร์ที่ไม่รู้ภาษาจีน จึงปรับการถ่ายถอดเสียงให้ง่ายลงตามหลักเกณฑ์ข้อ 3.2 ในเกณฑ์ดังกล่าวซึ่งอนุโลมให้ถอดเสียง zh ch sh เป็น จ; ช/ฉ; ส/ซ โดยไม่ขีดเส้นใต้ก็ได้ เช่น ถอดเสียงว่า “หยวนสี่” แทนที่จะถอดว่า “หยวนสี่”

7.1.4 เนื่องจากเอกสารประวัติศาสตร์มีความสำคัญ ต้องสามารถสืบค้นต่อได้ ชื่อเฉพาะใด ๆ ที่ปรากฏ พึงใส่อักษรจีนไว้ในวงเล็บเมื่อปรากฏเป็นครั้งแรก เพื่อให้เป็นการสะดวกต่อการค้นคว้าต่อไป

7.1.5 ในกรณีที่มีชื่อเฉพาะที่ภาษาจีนทับศัพท์มาจากภาษาต่างประเทศ หากเป็นไปได้ พึงสืบหาเสียงในสมัยนั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการค้นคว้าต่อไป ในกรณีการแปลบันทึกเกี่ยวกับอาณาจักรล้านนาในประวัติศาสตร์จีน ผู้วิจัยได้แยกชื่อเฉพาะที่เป็นชื่อบุคคล และชื่อสถานที่ในล้านนาในสมัยราชวงศ์หยวนออกมาแล้วจัดทำเป็นตาราง และขอให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุวิทย์ แก้วสุวรรณ ซึ่งเชี่ยวชาญด้านเสียงภาษาจีนโบราณช่วยค้นคว้าเทียบเสียงโบราณจากตำราสัทวิทยาโบราณจำนวน 2 เล่ม คือ ช่งเป็นก่วงอวี่น (《宋本广韵》)

และจังหววนอินอวี่น (《中原音韵》) โดยถอดเสียงเป็นสัทอักษรสากล (IPA) ไว้ในภาคผนวกสาเหตุที่ใช้ตำราสองเล่มนี้เพราะตำราซึ่งเป็นกวางอวี่น เป็นตำราสัทวิทยาสมัยราชวงศ์ซ่งเฉินเผิงเหนียน (陈鹏年) ร่วมกับนักวิชาการอื่น เขียนขึ้นในปี ค.ศ. 1008/ พ.ศ. 1551 ส่วนตำราจังหววนอินอวี่นเป็นตำราสัทวิทยาสมัยราชวงศ์หยวน โจ้วเตอชิง (周德清) เขียนขึ้นในปี ค.ศ. 1324/ พ.ศ. 1867 ตำราทั้ง 2 เล่มนี้จึงเป็นตัวแทนของเสียงสมัยราชวงศ์ซ่งซึ่งเป็นเสียงภาษาจีนโบราณยุคกลางและราชวงศ์หยวนซึ่งเป็นเสียงภาษาจีนยุคใกล้ของจีน น่าจะเป็นประโยชน์ในการเชื่อมโยงชื่อเฉพาะเหล่านี้ว่าน่าจะเป็นชื่อใดในภาษาล้านนา (กนกพร นุ่มทอง, 2563ก, น.165) แต่ในส่วนของเอกสารประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิงมิได้ใช้วิธีดังกล่าว เนื่องจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุวิทย์ แก้วสุวรรณ ได้อธิบายว่าเสียงในสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิงใกล้เคียงกับภาษาปัจจุบัน จึงไม่มีความจำเป็นต้องถอดเสียงไว้เพื่อการค้นหาอีก (กนกพร นุ่มทอง, 2563ข, น.7)

7.1.6 พึงระวังเรื่องการเรียกชื่อเฉพาะด้วยคำเรียกรวม ชื่อเฉพาะที่ภาษาจีนทับศัพท์มาจากภาษาต่างประเทศ ชื่อเดียวกันอาจหมายถึงคนละอย่าง ชื่อต่างกันอาจหมายถึงอย่างเดียวกันก็เป็นได้ ในการแปลบันทึกเกี่ยวกับล้านนาในประวัติศาสตร์จีน ผู้วิจัยได้พบการกล่าวถึง “เตาหล่านน่า” (刀揽那) “เงาหล่านน่า” (招揽那) “เตียวหล่านน่า” (刁揽那) “ลีหล่านน่า” (力揽那) อยู่หลายแห่ง (กนกพร นุ่มทอง, 2563ก, 2563ข) ทั้งหมดหมายถึงผู้ปกครองอาณาจักรปาไป (สนมแปดร้อย) ทั้งนี้ คำว่า “เตา” และ “เตียว” น่าจะมาจากคำว่า “ท้าว” คำว่า “เงา” น่าจะมาจากคำว่า “เง้า” การที่พิมพ์เป็นอักษร “ลี” น่าจะเกิดจากความผิดพลาดในการพิมพ์ เพราะอักษรลี (力) กับอักษรเตา (刀) คล้ายกัน ส่วนคำว่า “หล่านน่า” น่าจะมาจากคำว่า “ล้านนา” ฉะนั้น “ท้าวล้านนา” หรือ “เง้าล้านนา” จึงเป็นกษัตริย์ที่ปกครองเชียงใหม่ แต่ในเอกสารคนละฉบับกันก็ได้หมายถึงบุคคลเดียวกันเสมอไปในพงศาวดารราชวงศ์หมิง “เตาหล่านน่า” อยู่ในช่วงที่เวียดนามยกทัพไปตีลาว ทำให้ลาวขอความช่วยเหลือจากล้านนา ในช่วงที่เกิดเหตุการณ์นี้เป็นรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราช ซึ่งครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 1984 - พ.ศ. 2030 (สร้อยดี อ่องสกุล, 2561, น. 497) ในบันทึกเสียนปิ่นลู่ กล่าวถึงลีหล่านน่า (เตาหล่านน่า) ซึ่งส่งทูตมาถวายบรรณาการราชวงศ์หมิงในปี ค.ศ. 1391/ พ.ศ. 1934 กษัตริย์ราชวงศ์หมิงรายเวลานั้นคือพระญาแสนเมืองมา ฉะนั้น “ท้าวล้านนา” ทั้งสองนี้เป็นคนละคนกัน โดย “ท้าวล้านนา” ในบันทึกเสียนปิ่นลู่จะตรงกับ “เตाप่านเหมียน” ในพงศาวดารราชวงศ์หมิงและหมิงสี่ลู่ ในหมิงสี่ลู่มีที่เอ่ยถึง “เงาหล่านน่า” หรือ “เง้าล้านนา” ส่งทูตมาถวายบรรณาการ ใน ค.ศ. 1513/ พ.ศ. 2056 ซึ่งในที่นี้น่าจะหมายถึงพระญาแก้ว (พระเมืองแก้ว) ซึ่งครองราชย์ในเวลานั้น ฉะนั้น ในการแปลจึงมีอาจแปล

ทับศัพท์ตรง ๆ โดยไม่ค้นคว้าเพิ่มเติม เพราะอาจทำให้ถ่ายทอดเนื้อหาผิดไป ควรทำเชิงอรรถหรือค้นคว้าอธิบายไว้เพิ่มเติม

7.2 ปัญหาด้านการค้นเทียบวันเวลาที่เกิดเหตุการณ์

จีนมีวิธีบันทึกประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนมาแต่โบราณ ระบุวัน เดือน ปี ที่เกิดเหตุการณ์แน่นอน เช่น 大德元年九月甲子。八百媳妇叛，寇彻里，遣也先不花将兵讨之。(Song Lian, 1976, p. 413) ข้อความดังกล่าวปรากฏในพงศาวดารราชวงศ์หยวน (《元史》) แปลได้ว่า “วันจย้าจื่อ เดือน 9 ปีแรกแห่งรัชศกต้าเต๋อ ปาไปสี่ฟู่กั๋ว (อาณาจักรสนมแปดร้อย) เป็นกบฏรุกรานเซ่อหลี่ (สิบสองปันนา) ส่งเหยี้ยเซียนปู้ฮวานำทัพไปปราบ”

อาณาจักรสนมแปดร้อยเป็นชื่อเรียกล้านนาในสมัยโบราณ บันทึกนี้ระบุวันเดือนปีที่เกิดเหตุการณ์ชัดเจน ต้าเต๋อ (大德) เป็นรัชศกของจักรพรรดิหยวนเฉิงจง (元成宗) หมายถึงช่วงระหว่าง ค.ศ. 1297 - ค.ศ. 1307/ พ.ศ. 1840 - พ.ศ. 1850 เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในปีแรกในรัชศก คือปี ค.ศ. 1927 เดือนที่บันทึกไว้เป็นลำดับเดือนตามปฏิทินเกษตรของจีน ซึ่งเป็นปฏิทินผสมผสานระหว่างจันทรคติและสุริยคติ ส่วนวันที่บันทึกใช้ระบบเทียนกาน-ตี้จื่อ (天干地支) หรือ “แกนฟ้า-กิ่งดิน” หรือระบบ “แม่มือ-ลูกมือ” ซึ่งมาจากอักษรในหมวดเทียนกาน 10 ตัว อักษรในหมวดตี้จื่อ 12 ตัว มาจับคู่ตามวิธีโบราณ (ไม่ได้จับกันทุกตัว แต่มีการข้ามอักษร) ได้ 60 คู่ กลายเป็นลำดับทั้งหมด 60 ลำดับ เป็นระบบฐาน 60 นับจากจย้าจื่อ ซึ่งเป็นลำดับที่ 1 ถึงกู่ไฮซึ่งเป็นลำดับที่ 60 แล้ววนกลับมานับลำดับที่ 1 ใหม่ ปฏิทินจีนสมัยโบราณนับวันต่อเนื่องยาวนานด้วยระบบนี้ไม่มีขาดตอน ไม่มีสับสน สามารถสอบทานหาวันเดือนปีตามระบบสุริยคติได้ การคำนวณวันที่ตามระบบปฏิทินเกษตรของจีนให้ได้วันเดือนปีตามสุริยคตินั้นเป็นวิธีที่ซับซ้อนพอสมควร ต้องใช้คู่มือประกอบ คู่มือที่จำเป็น ได้แก่ ปฏิทินจีนห้าพันปี (《中华五千年长历》) ของสำนักพิมพ์อูตุนิยม และตารางเปรียบเทียบปฏิทินประวัติศาสตร์จีนกับปฏิทินจีนและปฏิทินสากล (《中国史历日和中西历日对照表》) ของสำนักพิมพ์ช่างไห่ฉือ ซึ่งจะมีเพียงเล่มใดเล่มหนึ่งก็ได้ แต่ถ้าจะให้ดีควรมีทั้งสองเล่มและค้นเทียบสองวิธีเพื่อสอบทานกัน ผู้วิจัยขออธิบายวิธีตรวจสอบแปลงวันเดือนปีเพื่อแปลงเป็นวันเดือนปีตามระบบสุริยคติ โดยใช้คู่มือดังกล่าว ดังนี้

วิธีที่ 1 การค้นเทียบด้วยปฏิทินจีนห้าพันปี (《中华五千年长历》) ของสำนักพิมพ์อูตุนิยม ปฏิทินดังกล่าวจะมีตารางปีให้ทุก ๆ ปี ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 2

ตารางตัวอย่างวิธีการคำนวณปฏิทินจีนเป็นปฏิทินสากล

公元 2016 年 农历丙申(猴)年 太岁管仲 干火支金 纳音属火 九星二黑

日	月	九星	一	二	三	四	五	六	七	八	九	十	十一	十二	十三	十四	十五	十六	十七	十八	十九	二十	廿一	廿二	廿三	廿四	廿五	廿六	廿七	廿八	廿九	三十	千五方	支行位	日	八									
一	庚寅·二黑	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	4	2	3	4	5	6	7	8	56	18	破	离								
二	辛卯·一白	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	4	2	3	4	5	6	7	8	26	20	闭	震									
三	壬辰·九紫	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	6	2	3	4	5	6	7	55	21	平	巽								
四	癸巳·八白	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	6	2	3	4	5	6	7	25	23	成	坎								
五	甲午·七赤	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	7	2	3	4	5	6	7	54	24	建	艮							
六	乙未·六白	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	8	2	3	4	5	6	23	25	开	坤						
七	丙申·五黄	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	8	2	3	4	5	6	53	27	执	乾					
八	丁酉·四绿	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	8	2	3	4	5	6	22	0	满	兑				
九	戊戌·三碧	10	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	8	2	3	4	5	6	52	2	危	离			
十	己亥·二黑	31	11	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	8	2	3	4	5	6	22	4	建	震		
十一	庚子·一白	29	30	12	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	8	2	3	4	5	6	51	5	定	巽	
十二	辛丑·九紫	29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	8	2	3	4	5	6	21	7	收	坎

(ที่มา “中华五千年长历,” by Zhonghua Wucqiannian Changli Bianxiezu, 2002, p. 568)

หัวตารางระบุปี ค.ศ. หากเป็นสมัยโบราณจะมีระบุปีรัชศก แนวตั้งเป็นเดือน 1-12 ตามปฏิทินเกษตรของจีนแนวนอนเป็นวันที่ตามปฏิทินเกษตรของจีนซึ่งมี 29 หรือ 30 วันแล้วแต่เดือน (ปฏิทินเกษตรจีนไม่นับข้างขึ้นข้างแรม แต่นับเป็นวันที่) ตัวเลขอารบิกเป็นวันที่ตามปฏิทินสุริยคติ โดยเมื่อขึ้นเดือนใหม่จะไม่เขียนเลข 1 แต่ทำเป็นเลขลำดับเดือนและทำตัวเข้มตัวเลขที่สำคัญในการคำนวณวันคือตัวเลขแถวที่ 4 จากขวา (ที่เห็นเป็น 56, 26, 55...) เป็นลำดับเทียบกัน-ตั้งชื่อของวันสุดท้ายในเดือนจีนก่อนหน้าเดือนนั้น ๆ กล่าวคือถ้าเลขในแถวที่ 4 ของเดือนใดตรงกับเลขใด แปลว่าวันสุดท้ายของเดือนก่อนหน้านั้นตรงกับลำดับนั้น ๆ ในเทียบกันตั้งชื่อ เช่น เดือนยี่ (แถวที่ 2) เป็นเลข 26 แสดงว่า วันสุดท้ายของเดือนอ้าย เป็นลำดับเทียบกัน-ตั้งชื่อที่ 26 ฉะนั้นวัน 1 ค่ำ เดือนยี่ จะเป็นลำดับที่ 27 ของปฏิทินเทียบกัน-ตั้งชื่อ ซึ่งก็คือวันเก็งอิน (庚寅) ตรงกับวันที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 2016 ในการคำนวณให้นำเดือนที่ระบุไว้ในเอกสารโบราณมาเทียบหาวัน 1 ค่ำของแต่ละเดือนตามวิธีการดังกล่าว แล้วไล่ลำดับวันที่ระบุไว้ตามลำดับเทียบกัน-ตั้งชื่อ ได้เป็นวันเดือนปีตามปฏิทินสุริยคติ

ทั้งนี้ ในการค้นเทียบวันเดือนปีจากปฏิทินเกษตรจีนเป็นปฏิทินสากล ผู้วิจัยได้ทดลองจัดทำตารางเทียบเทียบกัน-ตั้งชื่อไว้หลายแบบ พบว่าระบบ 5 ช่อง 12 แถว นั้นสะดวกที่สุดในการคำนวณ เพราะอักษรตัวแรกของลำดับเทียบกัน-ตั้งชื่อหมายเลข 1 จะตรงกับอักษรตัวแรกของหมายเลข 11 อักษรตัวแรกของลำดับ 2 ตรงกับอักษรตัวแรกของหมายเลข 12 อักษรตัวแรกของลำดับเทียบกัน-ตั้งชื่อหมายเลข 6 จะตรงกับอักษรตัวแรกของหมายเลข 16 อักษร

ตัวแรกของลำดับ 7 ตรงกับอักษรตัวแรกของหมายเลข 17 ถ้าทำตารางแบบนี้ จะหาลำดับเทียบกัน-ตี้จื่อได้รวดเร็วกว่าเรียงเป็น 6 ช่อง 12 ช่อง หรือในลักษณะอื่น เมื่อได้วันตั้งต้นจากเอกสารโบราณจะหาวันที่ต้องการได้อย่างรวดเร็วกว่าการนับแบบอื่น ตารางเทียบเทียบกัน-ตี้จื่อภาษาไทย-ภาษาจีนที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเป็นดังนี้

ตารางที่ 3

ตารางเทียบเทียบกัน-ตี้จื่อภาษาไทย-ภาษาจีน ของ กนกพร นุ่มทอง

ที่	1	2	3	4	5
1	1. จย๋่าจื่อ 甲子	2. อี้ฝัว 乙丑	3. ปิ่งอัน 丙寅	4. ดิงเหม่า 丁卯	5. อู่ฉิน 戊辰
2	6. จี้ซื่อ 己巳	7. เกิงอู่ 庚午	8. ซินเว่ย 辛未	9. เหวินซิน 壬申	10. กุ่ยโหย่ว 癸酉
3	11. จย๋่าซิว 甲戌	12. อี้ไซ 乙亥	13. ปิ่งจื่อ 丙子	14. ดิงฝัว 丁丑	15. อู่ฉิน 戊寅
4	16. จี้เหม่า 己卯	17. เกิงฉิน 庚辰	18. ซินสือ 辛巳	19. เหวินอู่ 壬午	20. กุ่ยเว่ย 癸未
5	21. จย๋่าเชิน 甲申	22. อี้โหย่ว 乙酉	23. ปิ่งซิว 丙戌	24. ดิงไซ 丁亥	25. อู่จื่อ 戊子
6	26. จี้ฝัว 己丑	27. เกิงอัน 庚寅	28. ซินเหม่า 辛卯	29. เหวินฉิน 壬辰	30. กุ่ยซื่อ 癸巳
7	31. จย๋่าอู่ 甲午	32. อี้เว่ย 乙未	33. ปิ่งเชิน 丙申	34. ดิงโหย่ว 丁酉	35. อู่ซิว 戊戌
8	36. จี้ไซ 己亥	37. เกิงจื่อ 庚子	38. ซินฝัว 辛丑	39. เหวินอัน 壬寅	40. กุ่ยเหม่า 癸卯
9	41. จย๋่าฉิน 甲辰	42. อี้ซื่อ 乙巳	43. ปิ่งอู่ 丙午	44. ดิงเว่ย 丁未	45. อู่ฉิน 戊申
10	46. จี้โหย่ว 己酉	47. เกิงซิว 庚戌	48. ซินไซ 辛亥	49. เหวินจื่อ 壬子	50. กุ่ยฝัว 癸丑
11	51. จย๋่าอัน 甲寅	52. อี้เหม่า 乙卯	53. ปิ่งฉิน 丙辰	54. ดิงจื่อ 丁巳	55. อู่อู่ 戊午
12	56. จี้เว่ย 己未	57. เกิงเชิน 庚申	58. ซินโหย่ว 辛酉	59. เหวินซิว 壬戌	60. กุ่ยไซ 癸亥

วิธีที่ 2 การค้นเทียบด้วยตารางเปรียบเทียบปฏิทินประวัติศาสตร์จีนกับปฏิทินจีนและปฏิทินสากล (《中国史历日和中西历日对照表》) ของสำนักพิมพ์ซังไห่ฉือชู ตารางเปรียบเทียบนี้ไม่ละเอียดเท่าหนังสือปฏิทินจีนห้าพันปี ใช้วิธีระบุวันที่ 1, 11, 21 ของเดือนตามปฏิทินเกษตรแต่ละเดือน พร้อมให้ลำดับตามระบบเทียบกัน-ตี้จื่อ และให้วันตามปฏิทินสุริยคติ

จากตัวอย่างบันทึกที่ยกมา (ดูหัวข้อล่าสุด “ปัญหาด้านการค้นเทียบวันเวลาที่เกิดเหตุการณ์”) วันจย๋่าจื่อ เดือน 9 ปีแรกแห่งรัชศกต้าเต๋อ ตรงกับวัน 4 ค่ำ เดือน 9 ปฏิทินเกษตรจีน - 21 กันยายน ค.ศ. 1297/ พ.ศ. 1840 ผู้วิจัยจึงกำหนดแนวทางแปลคือ ถ่ายถอดเสียงลำดับวันตามปฏิทินเทียบกัน-ตี้จื่อไว้ ลำดับเดือนแปลตามต้นฉบับซึ่งเป็นเดือนทางปฏิทินเกษตรจีน ส่วนปีถ่ายถอดเสียงชื่อรัชศกในคำแปล ทั้งนี้ ปีรัชศกเดียวกันอาจจะบุปี ค.ศ./ พ.ศ. ต่างกัน เนื่องจากปฏิทินเกษตรจีนกับปฏิทินสุริยคติเริ่มนับศกใหม่ไม่พร้อมกัน ข้อความดังกล่าวแปลได้ว่า

“วันจย้าจื่อ เดือน 9 ปีแรกแห่งรัชศกต้าเต๋อ (วัน 4 ค่ำ เดือน 9 ปฏิทินเกษตรจีน - 21 กันยายน ค.ศ. 1297/ พ.ศ. 1840) พาไปสี่ฟู่กั๋ว (อาณาจักรสนมแปดร้อย) เป็นกบฏ รุกรานเซอหลี่ (สิบสองปันนา) ส่งเหยี้ยเซียนปู้ฮวานำทัพไปปราบ” (กนกพร นุ่มทอง, 2563ก, น. 174)

เนื่องจากปฏิทินเกษตรจีนไม่นับข้างขึ้นข้างแรม แต่นับเป็นวันที่ ในที่นี้ผู้แปลจะใช้คำว่า วัน...ค่ำ เมื่อเอ่ยถึงวันตามปฏิทินเกษตรจีน ตามแบบที่พระยาอนุমানราชชนใช้ในหนังสือ ลัทธิของเพื่อน ภาค 4 ตอน 1 ลัทธิศาสนาของจีน ในส่วนของรัชศกนั้น มีความสำคัญในการเชื่อมโยงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยใด ผู้วิจัยจึงเห็นควรระบุชื่อรัชศกก่อน แล้วเทียบไว้ในวงเล็บ และจัดทำคำอธิบายระบุว่าเป็นรัชศกของรัชกาลใด เริ่มและสิ้นสุดเมื่อใด โดยอธิบายไว้เฉพาะที่ปรากฏเป็นครั้งแรก

7.3 ปัญหาด้านการค้นคว้าสถานที่ที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์

การแปลเอกสารประวัติศาสตร์มีส่วนที่สัมพันธ์กับชื่อสถานที่อยู่มาก เป็นชื่อสถานที่ที่คนไทยไม่คุ้น และไม่อาจปล่อยผ่านได้เพราะมีความสำคัญกับเนื้อหาโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของชัยภูมิ การรบ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ฯลฯ ผู้วิจัยเห็นว่าในการแปลสถานที่ พึงค้นคว้าและอธิบายข้อมูลที่จำเป็นไว้ เอกสารที่จำเป็นในการค้นคว้าได้แก่ “นามานุกรมสถานที่ประวัติศาสตร์จีน” (《中国历史地名大辞典》) ของห้องปฏิบัติการวิจัยสถานที่ทางประวัติศาสตร์ ศูนย์วิจัยประวัติศาสตร์แห่ง Chinese Academy of Social Sciences ซึ่งรวมชื่อสถานที่ไว้กว่า 60,000 รายการ ตั้งแต่ประเทศในสมัยโบราณ เมืองหลวง เขตการปกครอง ชื่อภูเขา แหล่งน้ำ ด่าน เมือง ป้อม ถนน งานวิศวกรรมชลประทาน ฯลฯ โดยได้ให้คำอธิบายไว้อย่างละเอียดเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า นอกจากนี้ควรสอบทานกับ “ประชุมแผนที่ประวัติศาสตร์จีน” (《中国历史地图集》) ของสำนักพิมพ์แผนที่จีน ซึ่งระบุชื่อสถานที่ในสมัยโบราณพร้อมกับสถานที่ในสมัยปัจจุบัน พร้อมพิกัดละติจูดและลองจิจูดไว้ หากเป็นไปได้ควรจัดทำแผนที่เป็นภาษาไทยไว้เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับเอกสารประวัติศาสตร์ที่แปล เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ใช้ค้นคว้าต่อไป

7.4 ปัญหาเรื่องชื่อหน่วยงาน ชื่อตำแหน่งขุนนางและชื่อเขตการปกครอง

ระบบการปกครองของจีนมีความซับซ้อนมาก ชื่อหน่วยงานและชื่อตำแหน่งขุนนางในแต่ละยุคอาจเหมือนกันแต่ความรับผิดชอบไม่เหมือนกัน ตำแหน่งที่รับผิดชอบอย่างเดียวกันก็อาจมีชื่อเรียกต่างกันได้ เป็นต้นว่า ผิงจั้ง (平章) เป็นคำย่อของตำแหน่งผิงจั้งเจิ้งชือ (平章政事) หากอยู่ในส่วนกลาง เทียบรองอัครมหาเสนาบดี แต่เมื่อประจำระดับมณฑล เป็นตำแหน่งข้าหลวงกำกับมณฑล ในปี ค.ศ. 1286/ พ.ศ. 1829 มีการยกเลิกตำแหน่งผิงจั้งเจิ้งชือ (อัครมหาเสนาบดี) ประจำท้องที่ ให้ผิงจั้งเจิ้งชือเป็นขุนนางสูงสุดประจำท้องที่ แต่ต่อมาก็ให้

มีการตั้งตำแหน่งเฉิงเซียง (อัครมหาเสนาบดี) ประจำท้องที่มณฑลขนาดใหญ่อีก ปีที่ 7 แห่งรัชศกเหยียนโย่ว หรือ ค.ศ. 1320/ พ.ศ. 1863 ยกเลิกตำแหน่งเฉิงเซียง (อัครมหาเสนาบดี) ประจำท้องที่มณฑลอีกครั้ง ลดตำแหน่งผู้ที่ตั้งไปแล้วเป็นผิงจั้งเจิ้งชื่อ หลังรัชศกไท่ตั้ง หรือ ค.ศ. 1324/ พ.ศ. 1867 พื้นตำแหน่งเฉิงเซียง (อัครมหาเสนาบดี) ในบางมณฑล จะเห็นได้ว่าการเปลือชื่อเรียกตำแหน่งขุนนางว่าอย่างไรตายตัวนั้นเป็นเรื่องที่กระทำได้ยาก ชื่อตำแหน่งเดียวกันประจำคนละระดับกัน ความรับผิดชอบต่างกัน ประจำในระดับเดียวกัน บางยุคเป็นตำแหน่งสูงกว่า บางยุคเป็นตำแหน่งรองลงมา เรื่องชื่อเขตการปกครองและชื่อหน่วยงานราชการก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าไม่อาจแปลคำเรียกเหล่านี้เป็นภาษาไทยตายตัวได้ เพราะจะทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน วิธีที่น่าจะเหมาะสมที่สุดคือค้นคว้าหน้าที่และความรับผิดชอบจากคู่มือที่จำเป็น เช่น “พจนานุกรมระบบขุนนางแต่ละสมัยของจีน” (《中国历代官制大辞典》) ของสำนักพิมพ์ปักกิ่ง “พจนานุกรมประวัติศาสตร์จีน” (《中国历史大辞典》) ของสำนักพิมพ์ซ่งไห่ฉือชู จากนั้นใช้วิธีทับศัพท์หรือถ่ายทอดเสียง โดยหากต้องการให้ผู้อ่านพอเข้าใจให้ใช้คำว่า “เทียบ...” เช่น ถ้าอยู่ในส่วนกลาง อาจเขียนว่า “ผิงจั้ง (เทียบรองอัครมหาเสนาบดี)” ถ้าประจำมณฑล อาจเขียนว่า “ผิงจั้ง (เทียบข้าหลวงกำกับมณฑล)” ขึ้นอยู่กับอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งนั้น ๆ ในแต่ละสมัย จากนั้นทำเชิงอรรถอธิบายให้ชัดเจน

7.5 ปัญหาความถูกต้องของเอกสารต้นฉบับ

เอกสารประวัติศาสตร์โบราณที่พิมพ์ในปัจจุบันมาจากเอกสารต้นฉบับแม่พิมพ์ไม้ อีกทีหนึ่ง โดยมีผู้นำมาชำระ แก้ไขตัวอักษรที่ฉบับแม่พิมพ์ไม้อาจพิมพ์ผิดพลาด และใส่เครื่องหมายวรรคตอนเพื่อให้สะดวกต่อผู้อ่าน แต่ในการแปลเอกสารประวัติศาสตร์เหล่านี้เป็นภาษาไทย พึงสอบถามกับเอกสารต้นฉบับแม่พิมพ์ไม้ ซึ่งในปัจจุบันการสอบถามเช่นนี้เป็นเรื่องไม่เกินวิสัยที่จะกระทำได้ เนื่องจากการสแกนเอกสารโบราณเหล่านี้เป็นไฟล์ให้ดาวน์โหลดหรืออ่านออนไลน์ตามห้องสมุดหรือคลังข้อมูลต่าง ๆ ทั้งในแผ่นดินใหญ่ ไต้หวัน ฮองกง ฯลฯ ในการแปลบันทึกเกี่ยวกับอาณาจักรล้านนาเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยได้สอบถามกับเอกสารโบราณอื่น ๆ เท่าที่หาไฟล์สแกนได้ และพบที่ฉบับพิมพ์ปัจจุบันคลาดเคลื่อนไปอยู่บ้าง ขอยกตัวอย่างจากหมิงสี่ลู่มาดังนี้ หมิงสี่ลู่ (《明实录》) เป็นพงศาวดารที่บันทึกเหตุการณ์ตามลำดับเวลาโดยอาศัยหลักมหาลงของราชวงศ์หมิง เป็นเอกสารชั้นต้นที่มีคุณค่าในการศึกษาประวัติศาสตร์ราชวงศ์หมิง และเป็นเอกสารสำคัญที่ใช้เรียบเรียงพงศาวดารราชวงศ์หมิง อีกทีหนึ่ง โดยธรรมเนียมนั้นเมื่อสิ้นรัชกาลหนึ่งจะมีการเรียบเรียง “สี่ลู่” หรือบันทึกเหตุการณ์จริงจากเอกสารประวัติศาสตร์ที่มีของรัชกาลที่ผ่านมาหรือบางครั้งก็เริ่มเรียบเรียงตั้งแต่รัชกาล

นั้น ๆ ฉบับรวมคัดสรรคัดข้อความเกี่ยวกับล้านนาจากหนังสือลุ่มจำนวนมาก มีตอนหนึ่งจากบรรพที่ 257 รัชกาลพระเจ้าหมิงเฉิงจง มีบันทึกว่า “成化二十年冬十月，丙寅。云南守臣奏：老挝、八百各具缅书，称交阯已还兵本国，恐词报夷情者得之传闻，翻译夷文者成于附会，难以为据，宜令沿边有司一体防守。” (Institute of History and Philology, Academia Sinica, 1962, p. 5)

ข้อความดังกล่าวแปลว่า “วันปิ่งอิน เดือน 10 ฤดูหนาว ปีที่ 20 แห่งรัชศกเฉิงฮว่า (วัน 12 ค่ำ เดือน 10 ปฏิทินเกษตรจีน - 31 ตุลาคม ค.ศ. 1484/ พ.ศ. 2027) ผู้รักษาญูนนาน กราบทูลว่า “เหล่าว้าว (ลาว) และปาไป (แปดร้อย) ต่างมีหนังสือภาษาเหมียน (พม่า) แจ่งมาว่าเจียวจื่อ (เวียดนาม) ได้ถอยทัพกลับแคว้นตนแล้ว ที่มีแจ่งชาวสถาการณ์อีคงจะมาจากข่าวลือ ผู้ที่แปลเอกสารอีจะนำมาแต่งเติมผิดเพี้ยนความจริง ยากจะเชื่อถือได้ พึงให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรักษาการณ์ชายแดนตลอดแนว” (กนกพร นุ่มทอง, 2563, น. 69)

ฉบับรวมคัดสรรพิมพ์คำว่า โสวฉิน (守臣) ซึ่งแปลว่าผู้รักษาหรือขุนนางผู้รักษาผิดเป็นสื่อฉิน (使臣) ซึ่งแปลว่าราชทูต หากแปลตามฉบับรวมคัดสรร ความหมายจะผิดเป็น “ราชทูตญูนนาน” ผู้วิจัยได้สอบถามกับหนังสือลุ่มแล้วแก้ไขตามหนังสือลุ่มเป็น “ขุนนางผู้รักษาเมืองญูนนาน” แม้วิธีนี้จะเสียเวลาค่อนข้างมาก แต่ก็ทำให้มั่นใจได้ว่าสามารถลดความผิดพลาดลงให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้

7.6 ปัญหาการตีความตัวบท

หัวใจหลักของการแปลเอกสารประวัติศาสตร์คือความถูกต้อง การตีความตัวบทผิดพลาดจะเป็นผลเสียร้ายแรงต่อการนำข้อมูลประวัติศาสตร์นั้นไปใช้วิเคราะห์ต่อ ทำให้การแปลไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หากเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ที่เขียนด้วยภาษาปัจจุบันจะไม่เกิดปัญหานี้มาก แต่หากเป็นเอกสารภาษาโบราณจะเกิดปัญหามากในการตีความในการแปลบันทึกเกี่ยวกับล้านนาเป็นภาษาไทย เอกสารทั้งหมดเขียนด้วยภาษาโบราณ มีเพียงพงศาวดารราชวงศ์หยวนและพงศาวดารราชวงศ์หมิงเท่านั้นซึ่งมีฉบับแปลภาษาจีนปัจจุบันไว้ให้เทียบ เอกสารอื่น ๆ ไม่มีผู้ทำคำแปลหรือคำอธิบายเป็นภาษาจีนสมัยปัจจุบันไว้ ผู้วิจัยเห็นว่าหากได้พยายามค้นคว้าและตีความแล้วยังมีส่วนที่ติดขัดอยู่ พึงระบุไว้ให้ชัดเจน เช่น หากค้นไม่พบ พึงระบุว่าค้นไม่พบแต่สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเช่นไร เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าต่อไป ทั้งนี้ต้องให้ตัวอักษรจีนประกอบเพื่อให้ผู้อื่นค้นคว้าต่อไป

อนึ่ง ปัญหาในการตีความตัวบทส่วนหนึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการเว้นวรรค ในภาษาจีนโบราณไม่ใช่เครื่องหมายวรรคตอน เอกสารโบราณที่พิมพ์ในสมัยปัจจุบัน มีการชำระและให้วรรคตอน แต่ก็มีได้แปลว่าการแบ่งวรรคตอนนั้นจะถูกต้องเสมอไป ในขณะที่ผู้วิจัย

แปลบันทึกเกี่ยวกับล้านนา พบปัญหาเกี่ยวกับการแบ่งวรรคตอนค่อนข้างมาก ตัวอย่างเช่น ในการแปลบันทึกเกี่ยวกับล้านนาตอนหนึ่งในพงศาวดารราชวงศ์หมิง มีเรื่องที่เกี่ยวข้องมาตีลาว ได้สังหารประมุขของอาณาจักรลาวและบุตรรวมสามคน ส่วนพ่หาย่าไข่มุตรคนเล็กหนีไปอยู่จิ่งชาน (เชียงคาน) ก่อนจะกลับมาสืบตำแหน่งเซียนเว่ย (ข้าหลวงกำกับ) ลาวต่อ “杀宣慰刀板雅兰掌父子三人” (Zhang Tingyu, 1974, p. 8328) แปลได้ว่า “สังหารเซียนเว่ย (ข้าหลวงกำกับ) เตाप่านหย่าหลานจางสามพ่อลูก” (กนกพร นุ่มทอง, 2563, น. 30) ข้อความนี้ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์หลายเล่ม ต้นฉบับภาษาโบราณไม่มีการเว้นวรรค ฉบับพิมพ์สมัยปัจจุบันที่คัดสรรบันทึกเกี่ยวกับล้านนามา ใส่เครื่องหมายวรรคตอนเว้นเป็น “刀板雅、兰掌” (Huang Chongyan & Yu Dingbang, 2016, p. 158) ถ้าแปลโดยเว้นวรรค หมายความว่าผู้ที่ตายในสงครามคือ เตाप่านหย่าซึ่งเป็นบิดา กับ หลานจางซึ่งเป็นบุตร รวมแล้วสามคนพ่อลูก แต่ไม่ทราบว่า บุตรสองคนนั้นชื่อ “หลาน” กับ “จาง” หรือมีคนหนึ่งชื่อ “หลานจาง” อีกคนไม่ปรากฏชื่อ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากพงศาวดารล้านช้าง พบว่าเตाप่านหย่าน่าจะหมายถึงพระยาไชยจักรพรรดิแผ่นดินแก้วกษัตริย์ล้านช้างในช่วงที่เวียดนามยกมาตีลาว และพ่หาย่าไข่มุตรน่าจะหมายถึงพระยาสุวรรณบัลลังก์ซึ่งเสวยราชย์ต่อจากพระราชบิดา ทั้งนี้เหตุการณ์รายละเอียดนั้นหลักฐานไทยกับหลักฐานจีนแตกต่างกันอยู่พอสมควร พงศาวดารล้านช้างบันทึกว่า พระยาไชยจักรพรรดิแผ่นดินแก้วมีบุตรสิบคนเมื่อแก้ว (เวียดนาม) ยกมาตี พระยาไชยจักรพรรดิแผ่นดินแก้วถอยร่นไปที่เชียงคาน ท้าวแห่งคำ (คือท้าวแห่งคำ) โอรสองค์หนึ่งของพระยาไชยจักรพรรดิแผ่นดินแก้ว ยกกำลังจากเมืองชายขาวมาขับไล่ทหารเวียดนามได้สำเร็จ แล้วเชิญพระบิดาไปครองราชย์ต่อ แต่พระยาไชยจักรพรรดิแผ่นดินแก้วทรงประทับที่เชียงคานต่อ ท้าวแห่งคำหรือท้าวแห่งคำจึงครองราชย์ เป็นพระสุวรรณปาสัง (คือพระยาสุวรรณบัลลังก์) ส่วนพระยาไชยจักรพรรดิแผ่นดินแก้วสวรรคตที่เชียงคานในปีต่อมา (พระยาประชากิจกรจักร, 2473, น. 22-24) ผู้วิจัยเห็นว่า สามารถตีความ “เตाप่านหย่าหลานจาง” ได้สองลักษณะ คือ เป็นไปตามที่ฉบับรวมคัดสรรเว้นวรรคคือ “หลานจาง” หรือ “หลาน” และ “จาง” เป็นชื่อของบุตรเตाप่านหย่า กับอีกแบบหนึ่งคือ “หลานจาง” เป็นสร้อยท้ายชื่อของเตाप่านหย่า ส่วนชื่อลูกอีกสองคนที่ตายนั้นไม่ได้ระบุ ซึ่งในภาษาจีนมีการใช้ลักษณะนี้ได้ หากพินิจจากเสียง ผู้วิจัยสันนิษฐานเองว่า คำว่า “หลานจาง” อาจจะเป็นการถ่ายทอดเสียงมาจากคำว่า “ล้านช้าง” ก็เป็นไปได้ อีกทั้งไม่พบชื่อ “หลานจาง” หรือ “หลาน” “จาง” ปรากฏเดี่ยว ๆ ในเอกสารอื่นใด อย่างไรก็ตาม การแปลบันทึกประวัติศาสตร์ต้องมีความรัดกุมเมื่อไม่แน่ใจและไม่มีหลักฐานแน่ชัด ไม่พึงตีความลงไปในตัวบทแปล ผู้วิจัยจึงเลือกแปลติดกัน

เป็น “เตाप่านหย่าหลานจ่างสามพ่อลูก” ตามฉบับโบราณโดยไม่เว้นวรรคและให้คำอธิบาย ข้อมูลที่ค้นคว้าได้ ตลอดจนความเป็นไปได้ในจากการวิเคราะห์ทางภาษาไว้ท้ายบทแปล

7.7 ปัญหาเรื่องความหมายกักตุนในภาษา

ในการแปลข้ามภาษา ไม่ว่าจะภาษาใดๆ ก็ตาม ย่อมมีเนื้อหาที่ถือเป็น “ความหมายกักตุน” ในภาษาต้นทาง ซึ่งผู้อ่านที่อยู่ในแวดวงเดียวกับผู้เขียนจะสามารถเข้าใจได้ทันทีโดยไม่ต้องอธิบาย แต่เป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจสำหรับผู้อ่านที่อยู่คนละแวดวงกับผู้เขียน การแปลเอกสารประวัติศาสตร์โบราณของจีนเป็นภาษาไทย มีอุปสรรคเรื่องความหมายกักตุนอยู่หลายส่วน กล่าวคือ 1) เอกสารที่แปลเป็นเอกสารที่เขียนขึ้นในสมัยโบราณ ผู้อ่านฉบับแปลเป็นผู้อ่านในยุคปัจจุบัน 2) เอกสารที่แปลเขียนด้วยภาษาจีน ผู้อ่านชาวไทยใช้คนละภาษาอยู่ต่างวัฒนธรรมกับผู้เขียน 3) เอกสารที่แปลเป็นเอกสารเฉพาะทาง ไม่สามารถอ่านเข้าใจได้หากไม่มีความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ฉะนั้น ในการแปลเอกสารประวัติศาสตร์โบราณของจีนเป็นภาษาไทยจึงจำเป็นต้องมีการอธิบายเพิ่มเติม หากเป็นการแปลในสมัยโบราณ การอธิบายเพิ่มเติมจะแทรกอยู่ในบทแปล ซึ่งเป็นการสะดวกต่อผู้อ่าน เพราะเข้าใจได้ในทันที แต่ผู้วิจัยเห็นว่าวิธีการเช่นนี้อาจทำให้เกิดความสับสนว่าส่วนใดเป็นส่วนที่มีอยู่เดิมในต้นฉบับ จึงควรที่จะแยกส่วนที่อธิบายเพิ่มเติมออกจากจากบทแปล โดยจะจัดทำในรูปแบบของเชิงอรรถหรือเป็นอรรถาธิบายไว้ท้ายข้อความแต่ละตอนก็ได้ ในกรณีของการแปลบันทึกเกี่ยวกับล้านนา ในเอกสารประวัติศาสตร์จีน ผู้วิจัยใช้วิธีจัดทำเป็นตาราง มีข้อความเป็นอักษรจีนตามต้นฉบับ จากนั้นแปลเป็นภาษาไทย ในกรณีที่ข้อความใดต้องมีคำอธิบาย จะให้คำอธิบายไว้แยกออกจากตาราง คำอธิบายนั้นมีทั้งส่วนที่เป็นชื่อบุคคล สถานที่ เขตปกครอง ข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้ามาให้และข้อสงสัยในกรณีที่ผู้วิจัยไม่แน่ใจว่าการแปลเช่นนี้ตรงกับเจตนาของผู้บันทึกประวัติศาสตร์ สาเหตุที่ต้องทำเช่นนี้เพราะผู้วิจัยตระหนักว่า ในการแปลเอกสารประวัติศาสตร์ ความถูกต้องของต้นฉบับและบทแปลเป็นสิ่งสำคัญสูงสุด เพราะมีผลต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-จีน ในกรณีนี้ ความถูกต้องมีความสำคัญยิ่งกว่าความสละสลวยงดงามของภาษา จึงต้องระมัดระวังให้มากที่สุด

8. สรุปผลการศึกษา

จากปัญหาและกลวิธีในการแก้ไขข้างต้น สามารถสรุปแนวทางการแปลเอกสารประวัติศาสตร์จากภาษาจีนเป็นภาษาไทยซึ่งมีประเด็นที่สอดคล้องกับแนวทางของปริทัศน์พิศมูมิถิ (2554) ที่ได้กล่าวมาในส่วนแนวคิดทฤษฎีการแปลได้ดังนี้

8.1 การแปลเอกสารประวัติศาสตร์จีนให้ผู้อ่านชาวไทยเข้าใจสมบูรณ์เป็นเรื่องที่กระทำได้ยากเพราะอยู่คนละสังคมและวัฒนธรรม ช้ำต่างด้วยยุคสมัย ผู้แปลควรจัดทำคำอธิบาย โดยจะอยู่ในรูปของเชิงอรรถหรือคำอธิบายท้ายบทแปลก็ได้ ทั้งนี้ พึงระลึกว่าหน้าที่ของตนคือการแปล เป็นฐานข้อมูลให้นักประวัติศาสตร์นำไปใช้ต่อ จึงไม่ควรตีความเกินขอบเขตเข้าไปในตัวบท เพราะจะทำให้เกิดความสับสนว่าส่วนใดปรากฏในต้นฉบับ ส่วนใดเป็นผู้แปล จะส่งผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์ต่อ

8.2 เนื่องจากการแปลไม่สามารถทำให้เทียบเคียงต้นฉบับได้ในทุกมิติ ในการลำดับความสำคัญว่าควรเลือกสิ่งใด พึงพิจารณาหน้าที่ของงานแปล โดยดูจากประโยชน์ในการใช้งานเป็นหลัก การแปลเอกสารประวัติศาสตร์จีนต้องเน้นความถูกต้องมากกว่าศิลปกรรมทางภาษา ในกรณีที่ไม่สามารถรักษาสีลาของภาษาโบราณซึ่งเป็นต้นฉบับได้ ต้องแปลให้ผู้อ่านที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเข้าใจ

8.3 ต้องมีระบบในการแปลที่ชัดเจน ทั้งในเรื่องการถ่ายทอดเสียงหรือทับศัพท์ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันตลอดทั้งชิ้นงาน และการใช้คำเรียกสิ่งต่าง ๆ เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน

8.4 ต้องสอบทานต้นฉบับให้สมบูรณ์สูงสุด เพื่อลดความผิดพลาดให้น้อยที่สุด

8.5 ต้องมีคู่มือที่เกี่ยวข้อง ทั้งคู่มือในการค้นวันเดือนปี ชื่อตำแหน่งขุนนาง สถานที่ และระบบอื่น ๆ เพื่อให้การแปลนั้นมีความสมบูรณ์สูงสุด

8.6 ต้องสืบค้นเอกสารประวัติศาสตร์และเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ทั้งในภาษาจีน ภาษาไทย ภาษาอื่น ๆ (หากมี) เพื่อช่วยสอบทานและจัดทำเป็นเชิงอรรถหรือคำอธิบายต่อไป หนึ่ง สามารถนำแนวทางนี้ไปประยุกต์ใช้กับการแปลเอกสารประวัติศาสตร์ภาษาอื่น ๆ ได้ หรือการแปลงานประเภทอื่นจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

กนกพร นุ่มทอง. (2563ก). หลักฐานล้านนาในเอกสารโบราณจีน: บันทึกเกี่ยวกับอาณาจักร สนมแปดร้อยในพงศาวดารหมาน พงศาวดารราชวงศ์หยวน พงศาวดารราชวงศ์หยวน ฉบับใหม่และเจापู้จ่งลู่. *วารสารจีนศึกษา*, 13(1), 157-227.

กนกพร นุ่มทอง. (2563ข). หลักฐานล้านนาในเอกสารโบราณจีน: บันทึกเกี่ยวกับอาณาจักร สนมแปดร้อยในเอกสารโบราณสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง. *วารสารจีนศึกษา*. 13(2), 1-113.

คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารภาษาจีน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2539). *ปาไปสี่ฟู-ปาไปต้าเตี้ยน*. รุ่งแสงการพิมพ์.

